

Delrapport lärande utvärdering

#KlarFramtid

Oktober 2021

Erik Jakobsson

Eva Skog Stocks

Apel AB

apel

Innehåll

Inledning	3
Metod.....	4
Deltagande ungdomars röster	4
Om deltagarna	5
Deltagarnas upplevelser av och åsikter om projektet	7
Fem intressanta delprojekt	11
#KlarFramtid Arbetsförmedlingen Eskilstuna	11
Särskilda förtjänster	12
Utmaningar/svårigheter	13
Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre	13
Part som saknas i samverkan för deltagarna.....	14
#KlarFramtid Katrineholm	14
Särskilda förtjänster	15
Utmaningar/svårigheter	16
Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre	16
Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna	16
#KlarFramtid Köping	17
Särskilda förtjänster	18
Utmaningar/svårigheter	18
Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre	19
Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna	19
#KlarFramtid Oxelösund	19
Särskilda förtjänster	20
Utmaningar/svårigheter	20
Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre	21
Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna	21
#KlarFramtid Rekarnebygmnasiet	21
Särskilda förtjänster	22
Utmaningar/svårigheter	23
Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre	23
Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna	23
Det regionala perspektivet.....	24
Slutsatser och rekommendationer.....	25
Slutsatser kring delprojektens framgångsfaktorer	25
Rekommendationer för delprojekten	26
Slutsatser och övergripande rekommendationer framåt	26

Inledning

#KlarFramtid är ett ESF-projekt inom Programområde 2 Ökade övergångar till arbete och det specifika målet 2.2 Underlätta etableringen i arbetslivet och öka deltagandet för unga (15-24 år) kvinnor och män. Projektet ska bidra till att minska arbetslösheten bland unga och få fler unga kvinnor och män att slutföra sina gymnasiestudier. #KlarFramtid innebär i praktiken fem lokala delprojekt och deltagare finns i kommunerna Oxelösund, Eskilstuna (två delprojekt), Katrineholm och Köping. Målet med #KlarFramtid är att fler ska uppfylla de grundläggande kraven för anställning och etablera sig på arbetsmarknaden, och på så sätt både nå egen försörjning och bidra till kompetensförsörjningen.

Problembilden är likartad för delprojekten, men delprojektägarna har gjort lite olika avgränsningar vad gäller inriktning och vilken del av utlysningens målgrupp man fokuserar på, utifrån sina specifika utmaningar. Detta gör att projektet sammantaget får en mix där många metoder och erfarenheter kan delas och spridas. Senare i rapporten beskrivs de fem delprojekten något närmare. Den gemensamma problembilden är att en hög andel ungdomar inte påbörjar, fullföljer eller återupptar gymnasiestudier, och att det finns grupper som inte uppfyller de grundläggande krav som arbetsmarknaden ställer. Orsakerna till att en individ inte fullföljer sina gymnasiestudier eller inte klarar av att etablera sig på arbetsmarknaden är individuella och ofta komplexa.

Det övergripande målet är sålunda att fler unga i de aktuella kommunerna ska uppfylla de grundläggande kraven för anställning och för att etablera sig på arbetsmarknaden, i många fall via gymnasiestudier. Deltagarna i projektet ska få en ökad insikt om sina egna styrkor, öka sin kunskap om arbetsmarknaden, öka sin förmåga att klara en heltidsplanering, bryta destruktiva vanor, förbättra sin hälsa och hitta mer effektiva strategier för att inte hamna i utanförskap.

Projektet har en ambition att vara metodutvecklande. Från en regional utgångspunkt finns intresse att:

- Metoder för att stödja unga som riskerar att hamna utanför skolan utvecklas, prövas och etableras.
- Metoder för att stödja unga som redan hamnat utanför skolan utvecklas, prövas och etableras.
- Skapa bestående förändringar i medverkande organisationer.
- Skapa varaktiga strukturer för regionalt arbete med att minska avhopp från gymnasieskolan.

De gemensamma resultat som projektet ska uppnå på individnivå är de följande:

- Minst 50 procent av männen och minst 50 procent av kvinnorna ska känna att de efter deltagande i projektet har ett långsiktigt mål.
- Minst 75 procent av männen och minst 75 procent av kvinnorna ska känna att de efter deltagande i projektet har en tydlig handlingsplan för sin närmaste framtid.

De deltagande organisationerna, med sina delprojekt, ska förbättra sin samverkan och sin förmåga att ge relevant stöd till målgruppen, vilket ska leda till ökad närvaro och måluppfyllelse i gymnasieskolan, till en högre andel män och kvinnor som fullföljer gymnasiet, till en minskad andel arbetslösa utan gymnasieutbildning, till förbättrade metoder och arbetssätt och till utvecklad samverkan mellan aktörer runt målgruppen, där framgångsrika delar implementeras i ordinarie verksamhet.

Samverkan mellan å ena sidan skolan och å andra sidan andra enheter och team är av största vikt för att kunna erbjuda så många insatser som möjligt, när skolan inte är ett alternativ. Utgångspunkten är vad varje individ själv vill. Ungdomar som varit frånvarande en längre tid från skolan behöver en lugn och stabil återgång till studier. Det är då viktigt att det finns en organisation inom skolan som kan ta emot eleven och stötta under en längre tid vid återgång till studier. Det är i mångt och mycket erfarenheter från det tidigare ESF-projektet #JagMed – som var ett ÖMS-gemensamt projekt med inriktning på ungdomar mellan 15 och 24 år som hamnat, eller riskerade att hamna i utanförskap på grund av att de inte påbörjat eller fullföljt sina gymnasiestudier – som ligger till grund för #KlarFramtid.

Metod

De huvudsakliga inslagen när det gäller metoder för den lärande utvärderingen är de följande:

- Dialog med HPL och DPL, liksom med regional projektägare och lokala projektägare.
- Arbetsmöten med regionala projektledningen.
- Intervjuer.
- Medverkan på gemensamma möten och workshops med delprojekten.
- Medverkan på styrgruppsmöten (centrala styrgruppen).
- Dokumentstudier.

Deltagande ungdomars röster

Projektets fem delprojekt är sinsemellan olika till sina upplägg och verksamheterna är avgränsade från varandra. Under försommaren och hösten 2021 har vi genomfört en intervjustudie med ett antal av de deltagande ungdomarna. Projektmedarbetare, såsom coacher, karriärvägledare, mentorer, handledare, kuratorer och studie- och yrkesvägledare har också intervjuats. Syftet har varit att dels få ungdomarnas egen bild av projektet, dels få alla berördas bilder av vad det är som faktiskt gör skillnad för deltagarna.

Intervjuerna har mestadels genomförts via telefon och några direkt på plats. Ett antal deltagande ungdomar intervjuades gemensamt i samband med en digital gruppträff och då ställdes en mindre mängd frågor. Vid den gruppträffen intervjuades fem deltagare (vilka finns med i tabellen nedan). Dessa finns dock inte medräknade i sammanställningen av de kvantitativa resultaten, då frågorna i den gruppen mest var av kvalitativ karaktär.

Antal intervjuade ungdomar	AF Eskilstuna	Rekarne-gymnasiet	Oxelösund	Katrineholm	Köping	Totalt
Tjej	IIIIII		I		II	10
Kille	III	II	I	II	II	10
Annat/vill ej uppge				I		1
Summa	10	2	2	3	4	21

Samtliga deltagare utlovades anonymitet och de blev informerade om att syftet var att projektledning och medarbetare skulle lära sig mer om, t.ex. vad i deras arbete som fungerar bra och vad som skulle kunna förändras.

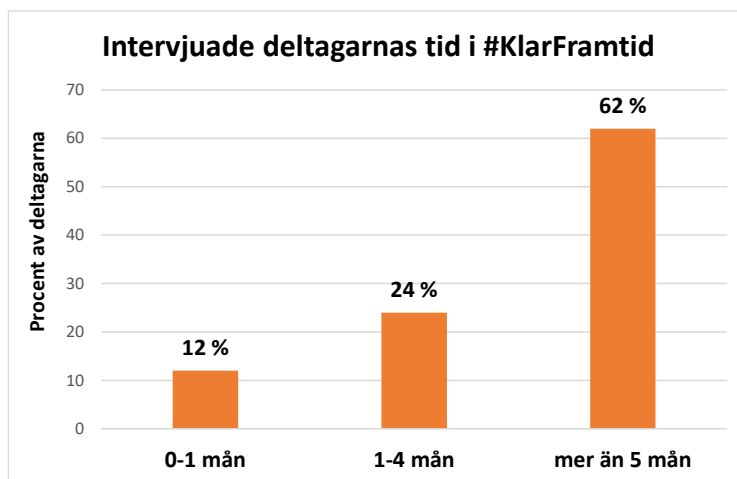
Om deltagarna

Anledningarna till att deltagarna behöver stöd i ett projekt som #KlarFramtid är mycket skiftande. Detta beror till en viss del på att de är i olika åldersspann och befinner sig på olika plats i livet, men även personliga egenskaper och yttre omständigheter spelar stor roll. Inte sällan handlar det om mer än en anledning för respektive deltagare. Exempel på anledningar är:

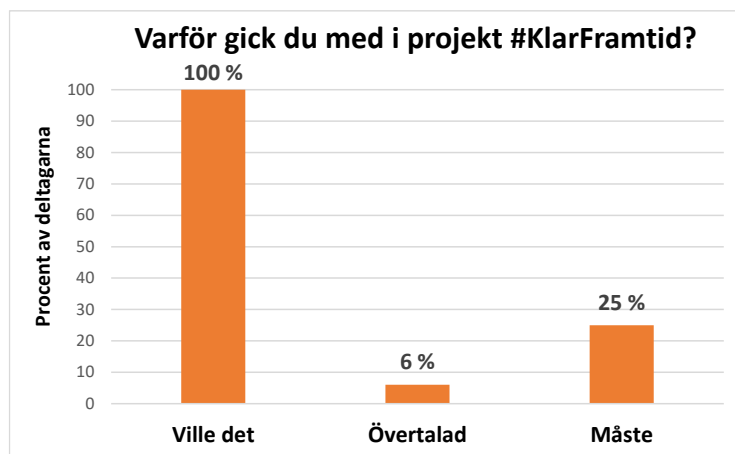
- Blivit förälder som mycket ung och därför kommit ifrån både skola och arbetsliv.
- Nyanländ till Sverige och svårigheter med svenska språket samt begränsade kunskaper om svenskt samhälle och svenskt arbetsliv.
- Svårigheter i skolarbetet beroende på brister i den egna inlärningsförmågan, på grund av t.ex. ADHD, dyslexi eller andra diagnoser (ibland utredda och ibland inte).
- Svårigheter med stress och att prestera enligt "skolsystemet" och gängse "skolnorm" (även om det inte är något egentligt "fel" på vilja och inlärningsförmåga).
- Hamnat i dåligt sällskap med destruktivt leverne som följd.
- Haft en svår uppväxt med exempelvis placeringar i olika fosterhem, upprepade förflyttningar och skolbyten och därmed aldrig fått en rättvis chans av klara av grundskolan.

Några av frågorna som ställdes till ungdomarna var av kvantitativ karaktär och kunde sammanställas i diagramform. Svaren redovisas successivt nedan.

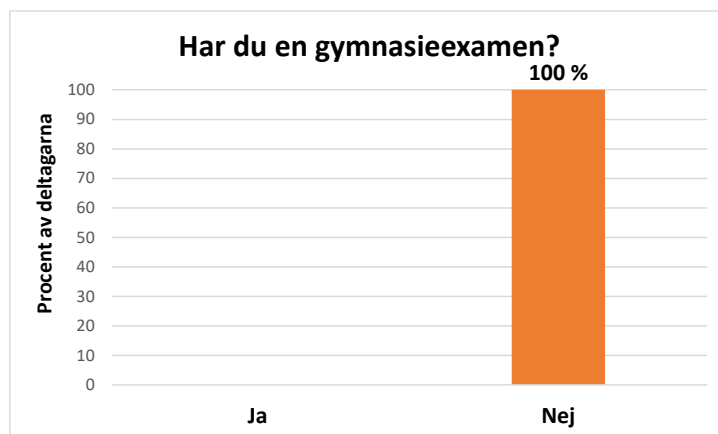
Den första frågan handlade om hur länge de varit med i projektet. En majoritet (62 %) hade varit med i fem månader eller längre. Det innebär att de flesta intervjuade har god kännedom om projektet och även att de haft behov av att vara med en längre tid.

Alla tillfrågade menade att de gått med i projektet för att de själva ville det. Några hade hört talas om det och på egen hand sökt upp projektet; de flesta hade blivit informerade och nappat på ett erbjudande, medan någon hade behövt bli lite övertalad först. De som angav att de "måste" vara med angav att det hände samman med försörjningsstöd, men berättade samtidigt att de tyckte projektet var så bra så att det ändå upplevdes som valfritt. Flera svarsalternativ var möjliga.

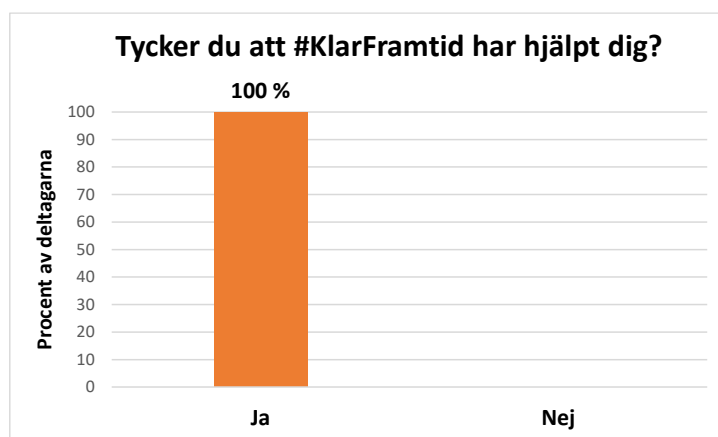
Att alla intervjuade deltagare saknar gymnasieexamen är inte förvånande med tanke på att många av dem läser på gymnasiet idag, eller till och med fortfarande kompletterar grundskolan. Men det är ändå intressant att även bland de äldre ålderskategorierna – i delprojekten Köping, Oxelösund och AF Eskilstuna – där deltagarna kan vara t.o.m. 24 år, finns det ingen intervjuad som har gymnasieexamen.

Deltagarnas upplevelser av och åsikter om projektet

De fem delprojekten har olika verksamheter och inriktningar. De vänder sig till olika målgrupper inom kategorin "ungdomar". Åldersintervallen är 15-20 år, 17-20 år, 15-24 år, 18-24 år respektive 20-24 år. Kriterierna för att bli aktuell för projektet skiljer sig också åt. Det handlar bl.a. om att riskera avhopp eller att redan ha hoppat av gymnasieskolan, att inte klara gymnasiebehörigheten från grundskolan och att ha en misslyckad skolgång bakom sig, att vara inskriven på Arbetsförmedlingen eller att uppbära försörjningsstöd. Anledningarna därtill skiftar dessutom från individ till individ, vilket redan givits exempel på ovan. Under intervjuerna har det blivit tydligt hur stor skillnad det är i mognadsgrad mellan en 17-åring och en 22-åring, samt vilka bekymmer de brottas med. Detta är förstås helt naturligt; de yngre brottas med att klara skolan och ta sig vidare i systemet, medan de äldre brottas med att förstå sig på vuxenvärlden och veta vilken riktning de ska ta mot ett yrkesliv.

Trots skillnader mellan såväl verksamheterna som åldersintervallen, kriterierna för att få vara med och de personliga anledningarna därtill, visar våra intervjuer på ett sammantaget mycket gott resultat. Det är glädjande att kunna presentera resultatet på frågan ifall de intervjuade ungdomarna känner sig hjälpta av #KlarFramtid. Svaret är entydigt. 100 % anser att projektet hjälpt dem!

När vi ber dem utveckla och motivera sig får vi bl.a. följande svar, återgivna i citatform. Ibland är citaten något omformulerade för att uttryckas på sammanhängande och korrekt svenska, men återger ändå vad den intervjuade uttryckte.

Jag fick bättre självförtroende. Det var en riktig motivations-boost.

Den hjälpen jag har fått borde många andra också få. De visar vägen exakt. De är så snälla.

Jag har alltid haft svårt för skolan. Svårt att koncentrera mig. Men de fick in mig på en folkhögskola och där läste jag matte och svenska i 6 månader.

Självförtroendet har blivit bättre. Och bättre insikt om vem jag är.

De har hjälpt mig med praktiska saker. T.ex. att snabbare ordna förskoleplats till mitt barn så jag kan komma i gång och plugga.

Jag känner mig glad när jag ska gå hit.

Jag fokuserar på mitt skoljobb nu. Det gjorde jag inte alls tidigare. Har lärt mig att inte stressa så mycket.

Det är många som är nöjda med #KlarFramtid. Inte bara jag.

Jag är superpositiv.

Vidare frågade vi vad det var som hjälpte dem. Vad är det för hjälp som gör skillnad för dig? Vad är det som hjälper dig på riktigt? Vad är det som har funkat jämför med den hjälp du fått tidigare?

Jag är ny i vuxenlivet. Jag vet inte hur, var och när jag ska gå någonstans. De hjälper mig att hitta rätt.

De drog upp mina styrkor. Jag fick t.ex. höra att jag har en bra röst och andra bra förmågor.

Då alla andra i gruppen också är osäkra kan vi stötta varandra. Man blir stärkt av att de andra också är vilsna och osäkra. Man är inte ensam.

De anpassade sig till mina önskemål och till mina behov.

I skolan vill vissa lärare bara hjälpa med t ex matte på just den lektionen. De har inte tid med annat. Här kan vi få hjälp med personliga saker av lärarna.

Har bott i Sverige i 7-8 år. Jag har fått lära mig om tradition och kultur på jobbet. Att varje företag kan ha sin egen kultur. Jag har fått grunden till hur ett jobb fungerar och hur arbetsmarknaden fungerar. Jag har fått lära mig att skriva ett nytt personligt brev till varje tjänst; att anpassa det till företaget. Man ska vara fräsch, ha fina kläder och komma i tid. En intervju är på kanske 10 minuter. Då gäller det.

Det var ögonöppnande. Jag har reflekterat och sett mig själv. Jag har hittat mig själv bättre.

Jag har en plats att gå till där jag får studera. Hemma kan jag inte plugga då det är för mycket som stör.

De [projektteamet] har bra energi. De drar inte ner mig. De hjälper mig att komma ihåg saker, t.ex. vad som sagts på olika möten.

De stressar mig inte. – Ta din tid, säger de, och det funkar för mig.

Jag känner ingen annan i Sverige. Här får jag hjälp att förstå blanketter, fylla i dem, ställa frågor om hyran och sånt. Att fika och samtala i gruppen hjälper mig med utvecklingen av svenskan. Vi får mycket läxhjälp också. Det är bra.

#KlarFramtid har hjälpt mig väldigt mycket. Jag växer upp fortare här. Vi får mycket hjälp då det är få elever per lärare, så läraren har tid att hjälpa oss.

Jag har fått mer inblick i hur arbetslivet fungerar. Jag känner mig bättre förberedd och tryggare nu. Tidigare var det mer stressigt och osäkert inför framtiden.

Det är mer truck än ämnen. Det passar mig bra.

Jag har kommit i gång med att prata lite ibland.

De lyssnar bra och hjälper till med det som behövs. Hjälper med t.ex. att bli motiverad, att komma upp på morgonen.

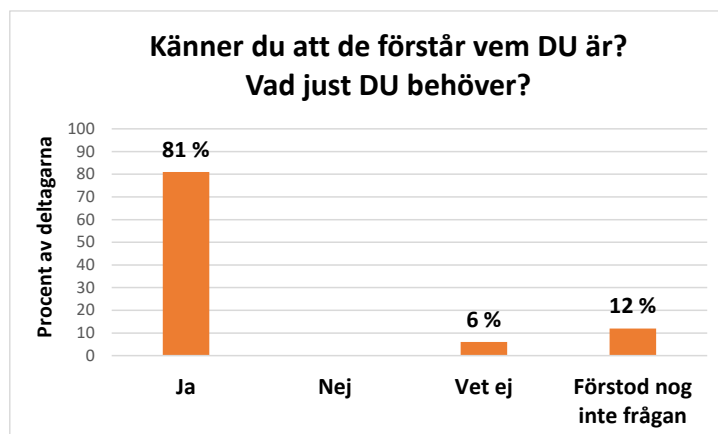
Här är det inget tvång. Det är inte att du "måste" vara i skolan utan att du "FÅR" vara i skolan. Och så ingen skuldbeläggning. Det är bra.

Jag blir glad när jag är där.

Jag får energi och hjälp med t.ex. läxorna, nya ord i svenskan och får saker förklarade för mig.

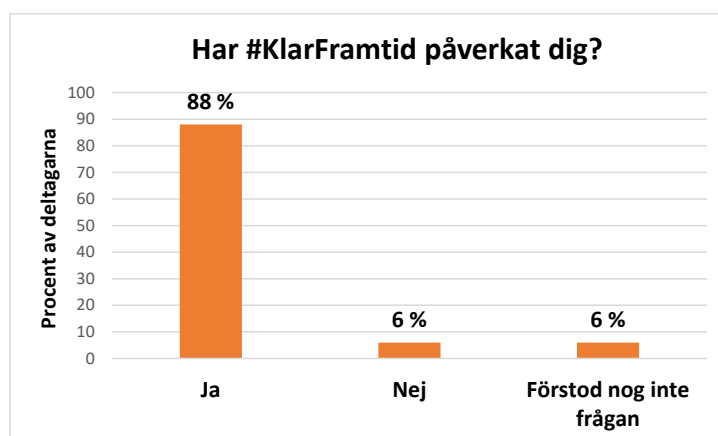
Under intervjuerna talade vi också om hur ungdomarna känner mer på djupet. För att må bra och orka prestera för den som tidigare varit lite "tilltufsad" är det ofta viktigt att bli förstådd och sedd som den man är. Även några av de lite djupare frågorna formulerades så att de gick att sammanställa i diagramform. I några fall insåg vi att respondenten inte riktigt förstått frågan. Detta handlade om ett par deltagare med mycket begränsade svensk-kunskaper. Då valde vi att släppa aktuell fråga och gå vidare.

Vi frågade ifall de känner att projektpersonalen förstår vem DU är, ifall de ser vad just DU behöver.

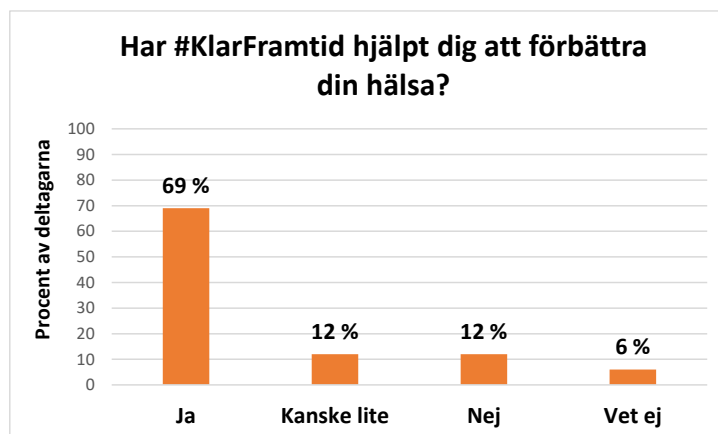

Här ser vi att en betydande majoritet har svarat att #KlarFramtid har förstått vem respektive ungdom är och vad just hen behöver. Ingen anger att de inte blivit sedda och förstådda. Detta torde vara en av nycklarna till projektets goda resultat.

Vidare ställdes frågor kring hur projektet påverkat dem. Vi undrade exempelvis om de hade blivit påverkade i hur de tänker om sig själva, hur de pluggar eller hur de planerar och utför olika saker. Även här ser vi att #KlarFramtid haft stor inverkan på deltagarna.

Delprojekten har på olika sätt jobbat för att stärka ungdomarnas hälsa, både den mentala och den fysiska. Här vet vi att delar av den planerade verksamheten inte kunnat genomföras på grund av pandemin, som t.ex. gemensamma övningar och aktiviteter. Vi frågade ungdomarna om #KlarFramtid hjälpt dem att förbättra sin hälsa och förklarade att det handlade om helheten, d.v.s. hur man sover, äter, mår psykiskt, ifall man känner sig starkare i kroppen o.s.v. Här angav ändå en majoritet att de mår bättre av projektet och att det då oftast handlade om förbättrad självkänsla och minskad stress. Den fysiska hälsan nämndes av förklarliga skäl inte lika mycket.

Fem intressanta delprojekt

De fem delprojekten inom #KlarFramtid har separata verksamheter, innehåll och projetteam. Det finns mycket som förenar dem men också en hel del som skiljer dem åt. Vi inleder varje avsnitt med en kort beskrivning och sammanfattning av respektive delprojektet. Därefter lyfter vi fram de förtjänster vi sett, vad som sticker ut som särskilt bra och lyckat, samt om vi sett några särskilda utmaningar eller svårigheter. För varje delprojekt beskrivs också vad som kunde göras bättre eller annorlunda. Noteras ska att de flesta deltagarna var mycket nöjda med verksamheterna, och hade därför inget alls att varken klaga på eller föreslå förbättringar kring. Även de som kom med synpunkter och förbättringsidéer var ändå överlag nöjda med både verksamheten och den hjälp de fått. Förbättringsförslagen handlar alltså om att skruva lite på delprojektet för att kunna göra det ännu lite bättre. Avslutningsvis tar vi upp frågan ifall någon ytterligare part eller aktör borde vara med för att än mer stärka samverkan kring varje deltagare.

#KlarFramtid Arbetsförmedlingen Eskilstuna

Delprojektet ägs och drivs av en annan slags huvudman än vad som är fallet för det övriga fyra delprojekten, nämligen en statlig myndighet. Därtill en myndighet som under projektperioden befinner sig i en tämligen dramatisk omdaning. Denna omdaning har haft och har betydelse för delprojektet, till vilket vi återkommer något nedan.

Något som är unikt vad gäller målgruppen för delprojektet, jämfört med de övriga fyra, är att även ungdomar som redan har fullbordat gymnasium är välkomna att vara projektdeltagare. Detta utifrån en insikt att även ungdomar som är färdiga med sina gymnasiestudier kan vara tämligen vilslna och i behov av vägledning och stöd i olika former.

Vägledning är verkligen det samlande begreppet för delprojektet, utifrån ett internt (lokalt) utvecklat koncept som kallas ViSE (Vägledning i Samverkan Eskilstuna). Konceptet, som vi inte beskriver närmare här, innehåller i grunden tre teman, nämligen Tema Insikt, Tema Utsikt och Tema Framsikt. för grupp och enskilda möten.

Delprojektet var från början tänkt att primärt vila på gruppvägledning, men konceptet har av nödvändighet, utifrån pandemin, utvecklats till att vila på tre ben, nämligen: Individuell vägledning (som i huvudsak sker på distans), E-vägledning med tillhörande arbetshäfte och gruppvägledning med tillhörande manus. Digitaliserade koncept (E-vägledning) har snabbt tagits fram för att kunna fortsätta arbeta enligt projektets idé trots pandemin.

Gruppvägledningen sker i Kompetensgallerian, som är kommunens mötesplats för vägledning kring jobb och studier och även vägledning för arbetsgivare med stöd för kompetensutveckling. Samverkan med studie- och yrkesvägledarna i Kompetensgallerian är en framgångsfaktor för delprojektet. En annan framgångsfaktor är att delprojektet i betydande omfattning har tillgång till en arbetspsykolog, med vilken ungdomarna kan boka in möten.

Jämfört med de övriga fyra delprojekten är detta delprojekt, som vi ser det, mer konceptstyrkt. Därmed inte alls sagt att det inte beaktar ungdomarnas individuella behov. Deltagarna är inne i projektet en jämförelsevis kort tid och det är en relativt snabb omsättning på deltagare. Detta är logiskt utifrån att projektet vill jobba fram en arbetsmetod som är väl beskriven, hanterbar och kan tas över av andra utförare. Delprojektet har också väl utvecklade verktyg för att följa upp nöjdhet, effekt och jämställdhet.

Det är vår uppfattning att ViSE-konceptet har fungerat väl. Inflödet av deltagare till delprojektet har försvårats genom att nyordningen inom Arbetsförmedlingen innebär att de kompletterande aktörerna ska ha företräde till målgruppen, men i delprojektet har man ändå funnit möjligheter som gör att man fått in ungdomar och ligger väl i fas med antalet deltagare.

När det gäller att tillvarata och implementera ViSE-konceptet så kommer det att ske med kommunen som huvudman, inom ramen för nämnda Kompetensgallerian. Konceptet lever även vidare i ett annat ESF-projekt som Arbetsförmedlingen äger och driver, nämligen Give and Get 2.0. Konceptet kommer också att presenteras i upphandlingar, i förhållande till de kompletterande aktörerna, som ett förslag på hur man kan arbeta.

Särskilda förtjänster

Det utarbetade materialet i ViSE-konceptet är mycket uppskattat av deltagarna. De berättar att de haft god hjälp av systematiken; att tänka strukturerat kring sig själva.

Det är mest strukturen som har hjälpt mig. Att tänka strukturerat kring vad jag vill och vad som passar mig. Det var en liten grupp och vi stöttade varandra. Vi fick ta del av varandras erfarenheter av hur det är att vara utan jobb och det var givande. Gruppen gör att man inte känner sig ensam. Och gruppledaren var jättetrevlig.

Deltagarna berättar också att de blir stärkta av att de blivit tagna på allvar och att det känns att personalen bryr sig om dem på riktigt. Ett exempel var ett tillfälle då båda gruppledarna och även projektledaren var med på ett möte med deltagarna.

Wow, det finns ett helt projekt bakom. Och att även projektledaren var med gjorde att jag kände mig viktig. Och att det finns ett rejält engagemang bakom det hela.

Jag har inte använt psykologen som finns i #KlarFramtid. Men bara vetskapen att det finns en psykolog känns stöttande.

Många framhåller också flexibiliteten och möjligheten till individuell anpassning. Vissa vågar t.ex. inte prata inför andra i grupp. Det är helt ok och då får de personerna använda chatt-funktionen och skriva i stället (vid de digitala mötena).

Gruppsamtalen passade inte mig så de var jag inte med på. Jag är en enstöring. Men de var flexibla och anpassade efter mina behov. Jag gjorde uppgifterna på egen hand och sedan hade vi telefonsamtal om dem. Det gick jättebra.

Sammantaget är de intervjuade deltagarna mycket nöjda med den hjälp de fått och det engagemang de känt hos #KlarFramtid på Arbetsförmedlingen i Eskilstuna. Vi vill avsluta med följande citat:

Jag vill ha kvar kontakterna med Arbetsförmedlingen i Eskilstuna, även om jag nu flyttat till Linköping.

Utmaningar/svårigheter

- Den stora utmaningen är att få deltagare till projektet överhuvudtaget. Det råder huggsexa om ungdomarna inom Arbetsförmedlingen då olika satsningar prioriteras. Exempelvis ska externa upphandlade aktörer prioriteras och då blir arbetsförmedlare värderade efter hur stor andel de lyckas få ut till dessa aktörer.

Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre

- Deltagare nämner att de skulle önska jobbintervjuutbildning för att förbättra självförtroendet. Det som man hittar på nätet, t.ex. filmer och andra tips, är ofta för hurtiga och utformade för personer som är utbildade, verbala, snygga och erfarna.
- Information om att starta eget företag saknas. Någon säger: "Jag drömmer om att köpa en matvagn och börja en krögarkarriär på det sättet. Min pappa var kock i mitt hemland och jag gillar att laga mat, och jag passar inte att gå i skolan. Jag vill driva eget och behöver hjälp i hur jag går vidare med min affärsidé."
- Pandemin har krävt digitala träffar, vilka ibland medfört en del "teknikstrul". Ibland har deltagarna inte kunnat höra alla etc. Ibland tar det för lång tid att få in alla i det digitala mötet och i gruppchatten. Det har blivit onödig väntetid. Detta har varit en utmaning, men kunskaperna och teknikmognaden blir successivt bättre.
- Vid de digitala träffarna händer det då och då att den som leder gruppträffen ibland rör ihop personerna, blandar ihop deras namn. Någon säger: "Det känns som om det inte alltid går fram vem som säger eller kommit fram till vad beträffande sin egen utveckling, och blir då ganska opersonligt."
- Vid gruppträffarna är det samma personer som pratar; mer diskussion och engagemang från alla vore önskvärt. Detta beror dels på att digitala forum blir väldigt svåra, dels att vissa individer inte är bekväma med att diskutera i grupp över huvudet taget. Förhoppningsvis blir det bättre när vi snart kan övergå till fysiska träffar.

- Någon säger: "Det hade varit roligt om vi kunnat träffas i verkligheten. Om vi hade fått göra saker i praktiken och sedan återkomma till gruppen och berätta vad vi gjort och hur det gått tex, och få diskutera det med de andra. Och höra och lära av deras berättelser." Detta var alltså ett önskemål från en av deltagarna och säkerligen möjligt nu när pandemin verkar släppa taget.
- Någon påpekade att den sista delen med SMART-modellen var för svår att förstå om man inte har tillräckliga förkunskaper. Språket är för avancerat för den som inte har så god svenska, samt att det teoretiska resonemanget kan bli för abstrakt för den som saknar delar av skolgången, eller är mera praktiskt lagd. Samma systematik och upplägg borde kunna användas även om det beskrivs på ett enklare sätt.
- Två år är för kort tid anser karriärcoacherna. De skulle vilja behålla ungdomarna en längre tid då de ser att uppföljning och eventuellt senare stöd kan behövas så att ungdomarnas fotfäste i yrkeslivet och vuxenlivet blir mera stabil.
- Även deltagarna anser att projekttiden är för kort. Det finns en risk att det blir en tillfällig boost, och att det sedan blir pyspunka på självförtroendet när den vanliga grå vardagen återkommer. Stödet borde vara långsiktigt; kanske träffar och uppföljningar under flera år.

Part som saknas i samverkan för deltagarna

- Arbetsgivarna borde i någon form vara representerade som en part i projektet. Dels skulle det vara lättare att ordna med praktikplatser, dels behövs en bättre koppling till arbetsmarknaden rent generellt. Detta bl.a. för bättre kännedom om arbetsgivarnas villkor, behov och syn på arbetsmarknaden.

Att förbättringsförslagen för delprojektet blev många fler beror på främst två saker. Det ena är att fler deltagare intervjuades här och därmed kommer fler förslag fram. Det andra är att dessa deltagare är äldre och betydligt mer mogna än i de delprojekt där de fortfarande går i skolan. De äldre ser andra saker och kan prata för sig på ett annat sätt.

#KlarFramtid Katrineholm

Delprojektet finns i ett sammanhang där Katrineholms kommun sedan länge arbetat med att fånga upp ungdomar som är på glid. Arbetet sker i samverkan mellan Bildningsförvaltningen och Viadidakt (en gemensam förvaltning för vuxenutbildning och arbetsmarknadsinsatser i Katrineholms och Vingåkers kommuner) och på senare tid har även samverkan med Socialförvaltningen stärkts. Samarbetet inom kommunen kring det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) är prioriterat och ambitioner finns att utveckla det ytterligare. Där har #KlarFramtid en roll. Man vill ännu mer systematiskt tillämpa arbetssätt så att ungdomar som är utanför skola och arbetsmarknad fångas upp och erbjuds aktiviteter.

Målgruppen är elever med hög skolfrånvaro på gymnasiet och ungdomar som avbrutit sina studier och faller inom ramen för KAA. Rekryteringen till projektet sker via skolornas (elevhälsoteam) (EHT), KAA eller egen ansökan på www.katrineholm.se/klarframtid. När en ungdom startar i delprojektet görs en grundläggande kartläggning. Att ta reda på den egentliga orsaken varför det är svårt att vara närvarande i skolan är avgörande. För att en ungdom ska

skrivs in i delprojektet måste ansökan först godkännas av Framtidsteamet. Framtidsteamet är en helt central beståndsdel i delprojektet, och teamet har en relevant sammansättning av personer/kompetenser som delprojektledaren, coach, studie- och yrkesvägledare, elevkoordinator, medarbetare från socialtjänsten m.fl. Den ordinarie verksamhet som projektet är kopplad till är Järvenskolan City och Duveholmsgymnasiet 3.

Delprojektet präglas av en god struktur och med kunniga medarbetare. En styrka i projektorganisationen är elevkoordinatören, som finns i skolmiljön och fungerar som en "brygga" och skapar trygghet i "mellanrummen", och som en väg vidare till rätt stöd för varje individ. Elevkoordinatören arbetar bl.a. med kontakter mot EHT. Elevkoordinatören har ett tätt samarbete med deltagaren själv men även med deltagarens mentor, handledare och vårdnadshavare, där fokus ligger på relationer och allians. Det handlar om att stötta varje enskild individ att nå trygghet i sina framtida val. En bra förstärkning har skett i delprojektet genom att även en elevhandledare har anställts, för att stödja elever i årskurs 9 som ska ta steget upp till gymnasiet.

Det finns nu ett bättre system än tidigare för att snabbt fånga upp ungdomar med svårigheter, frånvaro från skolan etc. Den uppsökande verksamheten som var tänkt att ske i delprojektet har dock fått anstå under pandemin och har kommit igång först nu, hösten 2021. Under hela projektperioden har dock de ungdomar som Framtidsteamet trots pandemin fått kontakt med fått ett gott stöd. Deltagarantalet ligger lite över det planerade.

Flertalet deltagare i projektet så här långt har varit långt ifrån en fungerande skolgång. Den psykiska ohälsan har varit stor och flera har behövt omfattande hjälp och stöd innan det varit aktuellt att fokusera på studier. Framtidsteamet noterar att ett ökande antal ungdomar har en diagnos inom NPF och har då ofta fått mycket stöd när de gått på grundskolan. När de eleverna sedan börjar på gymnasiet blir det en stor omställning och relevant stöd saknas ofta. Många behöver också stöd i själva övergången från grundskolan till gymnasiet. Det blir då viktigt att nya lärare och elevhälsoteam får kännedom om behoven.

Arbetet i delprojektet vilar mycket på lärdomar och koncept som utvecklades i det tidigare ESF-projektet #jagmed. Arbetet är baserat på forskning och evidens kring att bygga relationer och allianser med ungdomar. MBT – Mentaliseringsbaserad terapi – är en relationell terapiform som har sin grund i psykodynamisk teori och bl.a. professor Anthony Bateman. Utbildningar i MBT har skett i betydande omfattning och MBT kan sägas ligga till grund för arbetet i delprojektet.

Framtidsteamet vill inte skapa någon verksamhet som inte går att implementera i kommunen, utan ser delprojektet som ett verktyg för varaktig förändring.

Särskilda förtjänster

Den största förtjänsten är att personalen alltid finns där för deltagarna; att de är *tillgängliga*. Elevkoordinator och elevhandledare finns i en lokal på Duveholmsgymnasiet, precis innanför entrén. De har koll på ungdomarna och möter dem vid behov i dörren. De delar vid behov ut frukostmackor och dricka och vet precis vad ungdomen behöver. De stöttar och är med på möten med t.ex. kurator eller SYV (om eleven vill det). Delprojektet har ingen egen verksamhet men är spindeln i nätet mellan olika instanser så att eleven inte själv behöver hålla reda på allt som sagts och allt som händer. Flera har olika diagnoser som gör att de behöver hjälp med denna styrning

och att förstå och komma ihåg vad som sagts och vad som planerats. Några deltagare finns på andra platser i kommunens lokaler och även där är det tillgänglighet och individuellt stöd som gäller.

De intervjuade ungdomarna framhåller den individuella anpassningen, det goda bemötandet, förståelsen för deras situation och hjälpen att komma ihåg och styra upp saker. En intervjuad deltagare citeras:

Jag kan jobba nu. Jag kan andas och ta det lugnt. Jag känner att jag får ta det lugnt. Små saker blir lätt jättestora för mig. Förut var jag stressad utan att få något gjort. Nu är jag inte stressad längre fast jag jobbar på mer. Skolan var inte så jobbig som jag trott att den var. Och så kan jag komma när jag kan och när jag vill.

En annan deltagare sa:

Fredrik har varit där hela tiden. Han har lyssnat på mig. Det är en trygghet att han finns där. Jag hade inte vågat vara i skolan utan honom.

Utmaningar/svårigheter

- En av de viktigaste delarna i delprojektet har inte alls kunnat genomföras under pandemin, nämligen den uppsökande verksamheten som skulle utföras av det mobila teamet. När nu restriktionerna lättar har andra svårigheter uppdragats. Det är inte helt självklart hur samverkan med organisationen kring KAA, Kommunala Aktivitetsansvaret, ska fungera. Problemet jobbas på i skrivande stund och det finns goda förhoppningar om att det hela kommer att lösas på ett bra sätt, så att projektets uppsökande verksamhet blir genomförbar.

Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre

- Delprojektet behöver förbättra processen för dokumentationen kring varje deltagare, vilka framgångar som görs, vilka mål som uppfylls etc. Det har varit lite trevande kring kartläggningen av varje deltagare. Den planerade inledande kartläggningen visade sig inte fungera så väl i praktiken, då det ofta inte är aktuellt att ställa de föreslagna frågorna. Ofta känner elevkoordinatör och elevhandledare respektive elev ganska väl sedan tidigare och det skulle riskera att i stället försämrade relationerna om en mängd kartläggningsdokument plockas fram och "fel" frågor ställs. Det skulle inte gynna elevens utveckling, snarare tvärtom. Delprojekt Katrineholm är högst medvetna om detta och jobbar med frågan. Dock hade det varit önskvärt att kartläggningar och mätningar av målen var genomtänkta och anpassade redan under analysfasen, så det inte riskerade att störa deltagarens process.

Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna

- Ibland behöver projektpersonalen kontakter med och information från kommunens handläggare för LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade). Det finns vägar att nå dessa tjänstemän, men det hade varit smidigare om de varit med i projektteamet. Exempelvis med regelbunden medverka vid Framtidsteamets möten.

#KlarFramtid Köping

Delprojektet i Köping utspelar sig i ett sammanhang där flera verksamheter som hänger samman logiskt också finns under samma förvaltning och chef, nämligen Social och arbetsmarknadsförvaltningen och dess chef. Här finns såväl ekonomiskt bistånd som arbetsmarknadsenhet och vuxenutbildning samlat, även fysiskt. Det finns en hög grad av integration av det som behöver kopplas samman. Dock ligger ungdomsgymnasiet i annan nämnd och förvaltning.

Det framgår tydligt att delprojektet utgör en pusselbit i ett större utvecklingsarbete som gäller helheten, med det kommunala aktivitetsansvaret (KAA), Ungcenter (för ungdomar 16-25 år utan sysselsättning), Jobbcenter (arbetsmarknadsenhet) och Kompetenscenter (vuxenutbildning). Det finns en klar idé med delprojektet, nämligen att hitta formerna för steget efter den verksamheten där ungdomarna har fångats upp (Ungcenter), samordna insatser och arbeta med en gemensam målbild för varje individ, alltså starkt individualiserat. Detta kan förstås som ett steg som förbereder för ordinarie verksamhetsutbud hos kommunen och Arbetsförmedlingen.

I delprojektet finns en tydlig näringslivskoppling, bl.a. genom en digital plattform där kontakt med företag som kan erbjuda praktik kan skapas. De flesta av ungdomarna har så här långt dock valt att satsa på studier. Här är såväl Kompetenscenter som Tärna folkhögskolan viktiga.

Det är vårt intryck att det finns en mycket god struktur i projektgenomförandet, inklusive vad gäller administration. Samverkan, såväl internt mellan projektledare, projektgrupp och ägare som externt med alla relevanta verksamheter och aktörer, verkar fungera väl. Arbetet tycks präglas av goda relationer, gott "klimat", stort engagemang, flexibilitet, lösningsfokus, välvilja och ett stort mått av tillit i projektet och i samverkansrelationerna.

Intresset hos ungdomarna är stort. De vill komma och ta del av det som erbjuds. Motivationen är givetvis en kritisk faktor och här verkar det som att delprojektet lyckats relativt väl med att frambringa motivation. #KlarFramtid verkar ha fått ett gott ord om sig. Projektmedarbetare finns på vardagarna på plats hela tiden i de lokaler som används och tillgängligheten till stöd är stor. Aktiviteter äger rum 10-15 varje dag. En styrka ligger i att ha goda rutiner, med sammanhållen planering och fasta tider. Vissa ungdomar har, trots allt stöd, lite svårt att "hålla i" hela vägen och vissa kan "dippa" när de nästan är framme vid målet.

Ett, som vi ser det, intressant inslag i delprojektet är att man i samtal går på djupet med fyra frågor om skolavhopp, som hämtats från studien (och boken) 10 orsaker till avhopp, som genomfördes av Temagruppen Unga i arbetslivet, som hade till uppgift att verka för att erfarenheter och kunskaper från projekt med finansiering från Europeiska socialfonden tillvaratogs. Dessa fyra frågor används systematiskt och ger en rikedom av respons att arbeta med och en inriktning för insatser för varje individ. Det finns i delprojektet ett genuint intresse att försöka identifiera vad det är som gör skillnad för dessa ungdomar. Man vill lyfta fram intressanta, goda exempel på hur individer kan utvecklas.

Något som visat sig svårt är att få hälso- och sjukvården engagerad i delprojektet enligt vad som var tanken. Hälso- och sjukvården finns på papperet representerad i den lokala styrgruppen, men

i praktiken finns inte något deltagande. Detta är synd då det finns angelägna utvecklingsområden att behandla. Bl.a. är väntetiden till psykiatrin lång.

Inflödet till delprojektet begränsas av att Arbetsförmedlingen arbetar med Kundval Rusta och Matcha (KROM), där s.k. kompletterande aktörer ska stödja ungdomar som de som är deltagare i #KlarFramtid. Trots denna omständighet ligger beläggningen i delprojektet är ändå ungefär enligt plan.

Givetvis har pandemin haft inverkan och skapat begränsningar för delprojektet, men projektägare, projektledare och projektgrupp har lyckats väl med att hålla projektet igång med hög kvalitet och nöjda projektdeltagare trots besvärliga omständigheter. Projektteamet har sett fram mot att komma i gång igen med mer fysiska möten, även i grupp. Man vill den tid som är kvar få göra mer av det som det var tänkt från början.

Särskilda förtjänster

Efter att ha intervjuat både deltagare och projektpersonal framgår det att det är *helheten* av många delar som gör att deltagarna både trivs och utvecklas. Dessa delar utgörs av t.ex:

- Individuellt studiestöd
- En lugn lokal att komma till
- Gemenskap med övriga deltagare
- Stöd i planering inför framtida studier och yrkesval
- Gemensamma aktiviteter, t.ex. utflykter och sportaktiviteter
- Få öva på att prata
- Skratta tillsammans
- Gratis kaffe
- Någon säger: "Viktoria bakar bullar och delar med sig"
- Hjälpa att fylla i blanketter och annat som är svårt

När vi läser dessa punkter kan vi se att detta är något som förekommer i en väl fungerande familj som förmår att stötta sina barn och unga vuxna till en bra framtid. Många av deltagarna har kanske inte längre, eller har aldrig haft, tillgång till en sådan familj. Delprojekt Köping har förenklat uttryckt utgjort både familj och skola i kombination.

Utmaningar/svårigheter

- Det är svårt för projektteamet att veta hur de ska hjälpa de individer som inte "håller över tid". Dessa ungdomar kan inleda starkt och utvecklas på ett bra sätt, men så dippar de när de är "nästan framme". Vad beror detta på? Hur ska de bemötas?
- Tidvis har det varit brist på deltagare till projektet. Köping var pilotkommun för Arbetsförmedlingens koncept KROM. Då var det svårt att få tag i ungdomar till projektet, men det har blivit lättare igen.
- Det råder ibland kulturella skillnader i synen på diagnoser som t.ex. ADHD. Det riskerar leda till att barn och ungdomar inte får den hjälp och det stöd de behöver om exempelvis föräldrar inte vill medverka till att barnen barnen/ungdomarna blir ordentligt utredda

även när behov finns. Denna brist kan då följa med ungdomen upp i vuxenlivet. Även ungdomar kan ha en onödigt negativ syn på olika diagnoser och se det som en "skämskudde" i stället för en möjlighet till stöd.

Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre

- "Kanske lite mer mångfald i projektteamet. Nu är alla svenskar." Så uttryckte sig en deltagare som själv hade helsvensk bakgrund.
- Någon deltagare saknar stöd i att ta B-körkort. Det kan som bekant vara både svårt och dyrt. Stöd för detta är något som efterfrågas även i samband med andra projekt och ett reelt problem. Många arbetsgivare kräver körkort för personbil och många arbetssökande faller på just det. Någon form av stöd vore bra.
- En lärare menar att ännu mer lärartid skulle behövas.
- Personalen i delprojektet uttrycker själva att de behöver hålla bättre kontakt med de som inte dyker upp när de ska, och de som slutar komma.

Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna

- En bättre samverkan med hälso- och sjukvården vore önskvärd. Region Västmanland är med på papperet, men det har inte fungerat i praktiken. Flera av deltagarna har olika diagnoser som t.ex. ångest och dyslexi. Dessutom har flera troligen outredda diagnoser. Såväl ungdomarna som projektpersonalen behöver stöd i dessa frågor. Väntetiderna för behandling i vården är alldeles för långa för den ungdom som mår riktigt dåligt. Även i projektteamet behövs stöd och kunskap i hur de bäst bemöter deltagare med olika diagnoser och problem.
- Föreningslivet kan vara en viktig del för att komma in i samhället och få en meningsfull fritid, kontakter och ett sammanhang efter skol- och arbetstid. Projektet borde samverka mer med föreningslivet tycker någon.
- Det skulle behöva bättre samverkan med Arbetsförmedlingen. Kortare vägar till olika insatser behövs. I projektteamet behövs också bättre information och kunskap om vilka insatser som finns via Arbetsförmedlingen.

#KlarFramtid Oxelösund

Delprojektet i Oxelösund finns i ett sammanhang – Campus Oxelösund – med en miljö för vuxenutbildning och arbetsmarknadsenhet. Även det kommunala utvecklingsansvaret (KAA) är placerat vid Campus Oxelösund. Det finns hos de som arbetar i miljön en nära kännedom om de verksamheter och personer som finns där. I delprojektet arbetar en specialpedagog, en pedagog, en studie- och yrkesvägledare, jobbcoacher och studiecoacher. Personalen som arbetar med ungdomarna har utvecklat sin kompetens även genom att utbildas i Supported Employment.

Ett inslag i Campus Oxelösund är Drivhuset, som är en effektiv arena för samverkan. Här sker en god samverkan med såväl försörjningsstöd som Arbetsförmedlingen. Inom ramen för Drivhuset arbetar man för personer som har långvarigt försörjningsstöd, i alla åldrar och inte enbart ungdomar. Här sker samverkansmöten, med jobbcoacher, socialsekreterare, vägledare,

praktksamordnare, sfi-mentorer m.fl. Det finns en styrgrupp för Drivhuset, som även fungerar som styrgrupp för Oxelösunds delprojekt i #KlarFramtid.

Projektet har ambitionen att bidra till förändring vad gäller KAA, som är under utveckling i kommunen. Delprojektledaren och delprojektägaren har ingångar för strategiska samtal om KAA, som inte är så väl utvecklat i Oxelösund och genomgår översyn. Detta är en viktig del av det som delprojektet kan påverka.

Deltagarna i delprojektet kommer från olika håll, som via KAA, från språkintrö i Nyköping, från försörjningsstöd, på förslag från SYV etc. Till största delen är det "svenska" killar som är projektdeltagare, som haft stora bekymmer med att klara av skolan, har många misslyckanden bakom sig och behöver väldigt mycket individuellt stöd. Somliga har stora svårigheter med att delta i grupp.

Insatserna för individerna i delprojektet ser olika ut, de är starkt individanpassade. Det kan handla om en kombination av stöd från SYV och studiecoach, eller jobbcoach och studiecoach i eventuell kombination även med Arbetsförmedlingen. Behoven hos deltagarna är olika. Exempelvis finns nyanlända som "endast" behöver stöd i svenska språket och att lära sig olika regler och system. Dessa behöver inte någon som ringer och påminner om att gå till skolan eller att passa en tid, vilket andra kan behöva.

Flera goda ansatser i projektet har fått "parkeras" p.g.a. pandemin, som exempelvis en hälsoskola som skulle fokusera just på friskvård och hälsa och drivas av en hälsosamordnare. Trots pandemin har delprojektet fungerat och gett gott stöd åt många ungdomar, som bl.a. klarat av många gymnasiebetyg som de saknade. Delprojektet uppfyller med råge det planerade antalet deltagare, fast med fler killar än väntat.

Särskilda förtjänster

De största framgångsfaktorerna hos Oxelösunds delprojekt är hur de arbetar med *individanpassning* och flexibilitet. Denna frihet och flexibilitet gäller såväl för ungdomarna som för studiecoacherna. Coachen har möjlighet att använda sin egen hjärna och sitt eget hjärta för att avgöra vad som är lämpligt just nu. T.ex. att skicka ett SMS till den ungdom som inte kommit ännu för dagen och fråga om de ska ses för en promenad. Detta kan vara passande ena dagen men inte nästa, beroende på person och sammanhang. Här finns en stor tilltro till personalens förmåga att känna av vad som är rätt, vilket också ökar personalens engagemang. Även att lokalerna är anpassade för personer med olika behov, t.ex. avskildhet och lugn och ro, anges som en viktig pusselbit. En av deltagarna citeras:

#KlarFramtid har hjälpt mig mycket. Att ha ett ställe att studera på i lugn och ro om det är stökigt hemma. Det är mindre grupper också, så man får hjälp. Lärarna har tid att komma till en när vi är så få.

Utmaningar/svårigheter

- En svår aspekt är balansgången i att som studiecoach bli tillräckligt engagerad och stöttande utan att komma deltagaren för nära. När engagemanget och relationen blir för

personlig kan det bli svårt att hålla den professionella distansen. Personalen måste ha hjärta och empati med, men får inte bli för personligt berörda av olika öden.

- Även när det gäller graden av "pushande" är balansgång ett ledord. Hur mycket ska man pressa och kräva? T.ex. att ungdomarna ska komma på sin avtalade tid? Detta var extra svårt under pandemin då det inte ska vara för många i lokalen samtidigt. Om en ungdom inte kommer på sin avtalade tid blir det rörigt om den kommer senare på någon annans tid. "Kommer du inte på din tid så får du inte komma", kan man ju säga. Men är det att vara för hård? Stjälper vi ungdomen då så den aldrig kommer tillbaka? Eller är det bra att vara tydlig? Balansgången är jättesvår. Att ställa krav utan att trycka ner. När pushar man för lite respektive för mycket? Hur vet man vad som är rätt? När är det läge att vara tydlig och ställa krav? När är det läge att backa och mjukna för att inte ungdomen ska bli skrämmd, kränkt eller få ångest utan i stället bli stärkt och lyft? Här handlar det till stor del om personalens personliga egenskaper och fingertoppskänsla.

Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre

- Projektpersonalen skulle behöva tips och stöd för att kunna jobba med "professionell empati", så de kan vara engagerade utan att bli för känslomässigt involverade.
- Kartläggningen av deltagarna behöver utvecklas. Projektet behöver jobba mer med förberedelserna där kartläggningen ingår. Ungdomarna är ofta öppna för nya idéer men de ger ibland upp lite för snabbt. Om en noggrannare kartläggning vid start görs, kan avhoppet möjligen begränsas.

Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna

- För att stärka projektet ytterligare kunde det varit önskvärt med bättre kontakter med företag för fler praktikplatser samt föreningar för utökat nätverk och kontaktskapande. Detta skulle kunna göra projektet bredare förankrat och ge olika möjligheter för ungdomarna att hitta vägar till både yrkesliv och en meningsfull fritid.
- Samverkan med hälso- och sjukvården vore också värdefull. Många ungdomar har olika diagnoser eller andra särskilt behov där vården är inblandad. Dels behövs ibland en samverkan mellan vård, skola och projekt, dels kan projektpersonalen behöva stöttning i hur de bäst förfar med ungdomar med olika diagnoser etc.

#KlarFramtid Rekarne gymnasiet

Delprojektet finns i ett sammanhang på en stor gymnasieskola i Eskilstuna, med profilering mot yrkesinriktade program och med många elever på skolans IM-program. Därifrån hämtas deltagarna i projektet, vilket innebär att deltagarna är i stort behov av olika stödåtgärder. Deltagarna har ofta ett begränsat språk, mår dåligt psykiskt dåligt mående och en bakgrund av icke fungerande skolgång. Introduktionsprogrammen står inför stora utmaningar, med elevgrupper som ökar i antal.

Genom att delta i delprojektet får ungdomarna med sig något värdefullt, i form av truckbehörigheterna A2-B3, vilket bygger på dels en teoretisk undervisning med avslutande teoriprov, dels en gedigen praktisk undervisning. Deltagarna erbjuds praktik, som i förlängningen

kan omvandlas till en APL och som ett sista steg en lärlingsplats eller anställning. Deltagarna deltar utöver detta i undervisning i svenska, arbetsmarknadsorienterade ämnen, service och bemötande samt lageradministration och terminallogistik.

Delprojektet prioriterar utöver detta att skapa meningsfulla heldagar, goda relationer mellan deltagare men även mellan deltagare och medarbetare i projektet. Relation och kontinuitet i vuxenkontakten anses vara av yttersta vikt för målgruppen. Att deltagarna känner en stolthet i att tillhöra projektet och att få lyckas är vägledande idéer i det dagliga arbetet.

Ett fungerande samarbete sker med Arbetsförmedlingens projekt Trygg rekrytering, som tar emot de deltagare som delprojektet inte får ut i arbete efter avslutad projekttid. Trygg rekrytering har möjlighet att ta emot de deltagare som har någon form av diagnos och kan för dessa deltagare erbjuda dels arbete på Arken Zoo (lagret) i Eskilstuna dels SIUS vägledning (särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd) genom Arbetsförmedlingen. Ett samarbete har dessutom byggts upp med vuxenutbildningen i Eskilstuna, som skraddarsytt en fortsättning för deltagarna med avseende på deras truckutbildning. Genom denna fortsättning kan de tillgodogöra sig behörigheterna A1 och B4. Detta innebär att de då får en komplett uppsättning behörigheter, med A1-A4 och B1-B4.

Delprojektet utvecklar även samverkan med Fristadshus, som är en specialpedagogisk verksamhet som vänder sig till ungdomar som inte har någon sysselsättning och har haft en problematisk skolgång. I Eskilstuna är det Fristadshus som administrerar det kommunala aktivitetsansvaret (KAA). Även samverkan med socialtjänsten är ett utvecklingsområde. Delprojektet vill lyfta fram identifierade brister i "systemet" så att ungdomarnas behov kan mötas mer effektivt. Ett arbete med att uppvakta ansvariga politiker i kommunen har inletts.

Antalet deltagare i delprojektet stämmer relativt väl överens med det som var tänkt. Medfinansieringen i delprojektet har legat något i underkant i relation till budget, för att bemanningen i projektet inte varit komplett hela tiden, men problematiken är påtalad och det finns en tydlig ambition att komma till rätta med problemet.

Inom delprojektet sker ett medvetet arbete med att integrera de horisontella principerna, bl.a. genom att sträva efter att killar och tjejer i lika hög grad når de förväntade resultaten på individnivå. Dagligen sker samtal som handlar om värderingar, rättigheter och attityder. Det finns en ambition att få till en jämn könsfördelning i delprojektet, men tyvärr lockar i dagsläget t.ex. truckutbildningen nästan uteslutande killar. Samtliga deltagare ska efter avslutad tid i delprojektet uppge att de har bemötts med respekt, fått samma möjligheter och inte diskriminerats. Att skapa goda värderingar och attityder i gruppen är något som lyckas väl med enligt egen utsago.

Särskilda förtjänster

Många av de deltagande ungdomarna har tidigare upplevelser av att ha misslyckats i skolan. Deras självförtroenden gällande skolan är i många fall i botten. Vad delprojektet på Rekarne gymnasiet främst lyckats göra är att stärka dessa ungdomars *självkänsla*. Även om det primära syftet är att få en "genväg" till praktik och jobb, utan ordinarie gymnasieexamen, blir en mycket viktig del just detta att få ungdomen att känna vad som är möjligt. Att få känna och tänka

att jag kan. Troligen kommer sedan nästa tanke som kan vara att kunde jag detta så kan jag kanske även klara något annat.

Nyckeln ligger i bemötandet och i den individuella anpassningen. Lärarna låter det få ta tid om det behövs. En av ungdomarna sa:

När jag började köra truck gick det jättedåligt. En gång nästan mosade jag en pall uppe i pallstället. Men jag gav inte upp. Jag fick jättebra tips och stöd från Ted [truckläraren]. Han sa att det fick ta tid och att det var ok. Han är en jättebra lärare.

Även känslan av att bli förstådd och att bli sedd är oerhört viktig. Om en annan personal i projektteamet sa:

Hon är mycket bra – hon förstår.

En annan elev uttryckte sig så här om #KlarFramtid på Rekarne:

Det är ganska så perfekt faktiskt. Lärarna bryr sig mycket om sina elever. De hjälper när man frågar. Man t.o.m. behöver inte fråga ibland, de kommer ändå och ser att man behöver hjälp.

Utmaningar/svårigheter

- Några av eleverna har tidigare haft drogproblematik. Det har hänt att droganvändandet kommit tillbaka. Då är det självfallet viktigt att hjälpa personen i fråga, men även viktigt att se till att truckverksamheten är säker för alla som vistas i truckhallen. Vid misstanke om droganvändning måste tester göras för att tillse att ingen är påverkad. Detta är svårt och tråkigt att genomföra, och påverkar även de ungdomar som inte använder droger.
- Andelen killar är i absolut majoritet, nära hundra procent. Det är eftersträvt att utjämna könsskillnaderna och delprojektet behöver därför inspirera och locka fler tjejer till verksamhetens.
- Det är lite splittrande att vi finns i två olika lokaler. Att truckhallen med tillhörande lektioner finns på annan plats i Eskilstuna. Det försvårar samverkan en aning, men någon lösning är svår att se.

Kommentarer kring vad som skulle kunna förändras eller göra verksamheten ännu bättre

- Arbetsgivare som har hand om "de mindre paketen" saknas. Nu är det mest fråga om stora lager med pallar och truckar, vilket förvisso är naturligt då det handlar om truckutbildning. Men ungdomarna behöver även lära och praktisera hantering av enskilda paket via t.ex. budbilar ut till kunder och konsumenter. Inte minst för att öka förståelsen för en större del av logistikkedjan och se vad som faktiskt finns i de stora pallarna.

Part som eventuellt saknas i samverkan för deltagarna

- Kontakterna med näringslivet och arbetslivet skulle gärna varit fler och tätare. Pandemin har gjort det svårare att hitta praktikplatser.

- Samarbete med vården kunde vara bättre. Det skulle t.ex. behövas stöd till personalen i hur vi bäst bemöter individer med olika bekymmer eller diagnoser. Även samverka med vården då både mående och skolresultat hänger tätt samman med den hälso- och sjukvård som deltagaren får.

Det regionala perspektivet

Varför är #KlarFramtid ett regionalt projekt, med Region Sörmland som projektägare och med fem lokala delprojekt? Kunde det inte lika gärna vara fem egna projekt? Finns det någon poäng med det regionala ägarskapet, annat än att det har praktiska fördelar och innebär en trygghet med en stark och rutinerad ägare?

Vad var tanken med #KlarFramtid utifrån det regionala perspektivet och vad har #KlarFramtid bidragit med utifrån detta perspektiv? I projektansökan sades att projektet hade en stark uppbackning hos politiker och tjänstemän i kommuner och på regional nivå. Vidare att lokala och regionala politiker och tjänstemän skulle delta i erfarenhetsutbyten under projektets genomförande, för ett ömsesidigt lärande. Det fanns alltså en uttalad idé om att #KlarFramtid skulle generera lärande och kunskaper som kan omsättas i ett större sammanhang, med betydligt fler kommuner än de som är direkt involverade i projektet.

Det var också tydligt i projektansökan att #KlarFramtid skulle bygga vidare på den grund som lagts i projektet #jagmed, som ju var ett stort ESF-projekt i samtliga fem regioner i Östra Mellansverige (storregion i ESF:s indelning) med Region Östergötland som projektägare. Fortsatt samverka inom Östra Mellansverige skulle ske, och här skulle de s.k. sagnätverk som skapades inom ramen för #jagmed komma till nytta.

Hittills har denna regionala ansats för utbyte och lärande kanske inte varit så levande inom #KlarFramtid som tanken var, men här har också pandemin haft stor inverkan och begränsat möjligheterna att exempelvis arrangera för gemensamma fysiska träffar. De fem delprojekten – varav ett finns i Västmanlands län, vilket vi ser som positivt – har haft utbyte med varandra, och innan pandemin s.a.s. slog till fullt ut skedde vissa fysiska träffar, och sedan har det med kontinuitet fortsatt med träffar via digital plattform.

Detta utbyte har varit värdefullt och en ”korsbefruktning” mellan delprojekten har i viss utsträckning skett. Nu öppnar sig åter möjligheten för fysiska träffar och det är angeläget att det under den återstående projektperioden sker en hel del av utbyte och lärande på denna mer operativa nivå, som oundvikligen även tangerar mer organisatoriska och strukturella frågor i kraft av den kompetens, de kunskaper, de erfarenheter och de perspektiv som de lokala projektledarna och deras medarbetare bär med sig

På en mer strategisk nivå har det givetvis skett ett visst utbyte och lärande genom den regionala styrgruppen för #KlarFramtid. Den regionala projektledningen och projektägaren har stimulerat till gemensamma samtal om värdet av #KlarFramtid utifrån ett regionalt perspektiv och vi har, som utvärderare också försökt att bidra till detta. Det har varit en medveten strategi, utifrån en diskussion i styrgruppen i vilken även vi som utvärderare deltagit, att först låta de fem lokala delprojekten verka under tillräckligt lång tid (och under besvärliga omständigheter med en

pandemi) och att det därefter får ske något av en "kraftsamling" vad gäller det regionala utbytet och lärandet.

Det är först när vi känner oss mer säkra på resultaten i de fem delprojekten som vi har ett riktigt bra material för det regionala utbytet och lärandet. Där är vi nu, och som utvärderare rekommenderar vi att det under våren 2022 arrangeras för minst ett regionalt "lärtillfälle" (konferens av något slag, som med fördel kan vara fysisk) där delprojekten får en framträdande roll och där många relevanta aktörer/personer (inte bara från de kommuner och organisationer som direkt varit involverade i #KlarFramtid) bjuds in.

Här finns tankar och pågår någon form av planering och vi fördjupar oss inte ytterligare i detta här, utan nöjer oss med att påtala behovet. I den regionala styrgruppen finns personer/organisationer som kan bidra till att resultaten från #KlarFramtid hittar fram till "rätt" fora och plattformar. Det finns bl.a. tydliga beröringspunkter med utvecklingsarbete kring studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknadskunskap. Här är ESF-projektet #Vägled mycket relevant och ett utbyte i någon form mellan projekten är önskvärd.

Det är vår övertygelse att det i de fem delprojekten i #KlarFramtid finns mycket att lyfta fram som kan vara intressant för många. Det som skett, och sker, i delprojekten svarar mot behov och kritiska frågor som kommunerna, och mer indirekt regionerna, brottas med. Resultaten från delprojekten kan tjäna som inspiration och kunskapsbas för många. I utvärderingen lyfter vi fram några förbättringsområden, över vilka "rådigheten" i och för sig varierar. Vi ser det som viktigt att #KlarFramtid under resten av projektperioden fortsätter att arbeta med lokala förbättringar men att projektet samtidigt tydligt visar på de systembegränsningar eller systembrister som innebär hinder för att fullt ut kunna arbeta effektivt med målgruppen. Erfarenheter, kunskaper och slutsatser från #KlarFramtid kan bli ingångsvärden i nya utvecklingsåtgärder, t.ex. ESF-projekt, som med fördel även kan inkludera själva "skolsystemet", med politik och förvaltningar.

I #KlarFramtid finns en kunskapskälla att ösa ur och det finns både erfarenheter och kompetens som kan användas strategiskt för att påverka sakernas tillstånd. Det finns argument inom #KlarFramtid som behöver framföras i vidare kretsar och det finns koncept och metoder som utan tvekan behöver implementeras. Att göra skolan möjlig för alla ungdomar, att arbeta förebyggande, att motverka avhopp och att på begåvade sätt stödja ungdomar som har hoppat av och fastnat i problematik av olika slag är givetvis angelägna frågor.

Slutsatser och rekommendationer

Slutsatser kring delprojektens framgångsfaktorer

Trots att det är skillnader mellan delprojektens verksamheter och målgrupper, t.ex. beträffande ålder och kriterier för att bli aktuell för projektet, är det mycket som förenar. Efter att ha genomfört intervjuer och samtal med 21 ungdomar och unga vuxna, samt med många av delprojektens medarbetare, är det ett antal framgångsfaktorer som återkommer och ständigt upprepas. Dessa är:

- Bemötandet och den genuina välviljan hos personalen – detta känner ungdomarna!
- Individuell anpassning av upplägget för varje deltagare.
- Flexibilitet – mående och annat kan ändra sig med kort varsel.
- En lokal där man känner sig hemma. Någonstans att ta vägen.
- Anpassade lokaler för ungdomar med särskilda behov, t.ex. avskilda platser och en lugn miljö.
- Tid! Tillräckligt med personal gör att stressen uteblir och varje deltagare får den tid som den behöver.
- Tillgänglighet! Lokaler som är öppna och personal som är tillgänglig för svar på frågor och annat stöd. Inga väntetider.

Rekommendationer för delprojekten

För varje delprojekts avsnitt ovan finns omnämnt ett antal utmaningar, ett antal förändringsförslag samt funderingar kring vilka ytterligare parter som skulle kunna stärka delprojektet än mer. Vi väljer att inte upprepa dessa tankar här utan hänvisar till texten i dessa avsnitt. Dock vill vi göra medskicket att många av dessa förslag och idéer kan ligga till grund för både en förlängning av det aktuella projektet och för kommande projekt.

Parallellt arbetar nu delprojekten för implementering i sina verksamheter, eller som i Arbetsförmedlingens fall en implementering hos Eskilstuna kommun. Även i samband med dessa implementeringar kan förbättringsförslagen ovan användas. Att skapa samarbetsavtal med relevanta förvaltningar, enheter och kanske andra organisationer kan vara ett klokt sätt att kunna fortsätta jobba i linje med vad som skett, och sker, inom #KlarFramtid.

En intressant aspekt som uppdagats under intervjuerna är att många av deltagarna inte har tillräcklig kunskap om studiesystemet. De vet vad de själva gör just nu men de vet inte var de befinner sig på kartan. De har inte koll på helheten, vilka skolnivåer som finns, vilka alternativ som finns, vilka krav som gäller för olika utbildningar och olika yrken o.s.v. Det är som att vara ute på resa utan vare sig karta eller GPS. Många behöver bättre insikt i hur "skolsystemet" och arbetsmarknaden hänger ihop och fungerar, för att kunna göra rätt val i framtiden. Detta kopplar tydligt till behovet av en utvecklad studie- och yrkesvägledning med betydligt mer inslag av arbetsmarknadskunskap.

Slutsatser och övergripande rekommendationer framåt

Som vi, som utvärderare, ser det är det tveklöst så att ESF-projektet #KlarFramtid tar sig an mycket angelägna utvecklingsfrågor, och gör det med framgång. De fem delprojekten har både likheter och olikheter. De har alla en inriktning på att stödja ungdomar som har svårt med att fullfölja skolan och behöver motiveras och stödjas i att ta tag i sina studier, alternativt komma i praktik och arbete. Det finns vissa skillnader mellan delprojekten vad gäller målgrupp, metoder, medverkande aktörer etc., men vi ser några saker som vi bedömer är tämligen generella och som vi vill lyfta fram som viktiga, både inför fortsättningen på själva projektet #KlarFramtid och inför fortsatta satsningar på att stödja ungdomar som varken arbetar eller studerar.

Vi vill hävda att det inte alls är något svårbegripligt eller främmande som det handlar om. Det handlar om att vilja åstadkomma verklig förändring i människors liv och att hängivet arbeta för att uppnå resultat för varje individ. Det är då en fördel att arbeta utifrån en kunskapsgrund, med metoder som prövats och visat sig fungera och med en sammanhållen ansats där olika resurser tillgängliggörs simultant med individen i centrum i stället för att individen själv ska söka sig till olika "vattenhål". Vi menar att samtliga fem delprojekt arbetar så. Vi bedömer att arbetet sker med kvalitet och systematik, med medarbetare som har ett driv och en genuin vilja att åstadkomma förändring, både för individerna som direkt berörs av aktiviteterna och på organisationsnivå.

Att insatserna i delprojekten skattas så högt av deltagarna själva har förstås mycket att göra med kompetensen och engagemanget hos projektteamen. Det har också att göra med organisatoriska förutsättningar, och inte minst en fungerande samverkan. Olika aktörer och resurser som omger ungdomarna bidrar med olika delar som behövs för att få till stånd förändring.

Ett rimligt antagande, som vi menar får stöd i utvärderingen av #KlarFramtid, är att det finns fördelar med att ha de stödjande funktionerna och resurserna under samma organisatoriska paraply, så långt möjligt. Komplexiteten ökar när det är olika förvaltningar som ska vara överens om tagen, skjuta in resurser, bejaka metoder etc. Därmed inte sagt att det inte går att arbeta effektivt även utan den organisatoriska samhörigheten. Vi ser i #KlarFramtid exempel på förvaltningar som inom ramen för projektet kommer samman utifrån en gemensam förståelse av vad som behöver göras för att uppnå resultat.

Vi bedömer att det finns några "framgångsrecept" att lyfta fram från #KlarFramtid, och samma "recept" finner vi även i andra liknande projekt vi kommer i kontakt med. Det vi inte känner oss lika säkra på, varken i detta sammanhang eller i andra sammanhang där ett framgångsrikt arbete sker med att i projektform arbeta med att stödja ungdomar som varken arbetar eller studerar, är att "recepten" tillvaratas efter att själva projektet inte längre finns. Det finns många exempel på projekt som uppnått goda resultat och som rymmer stora potentialer för mer strukturell förändring men som likväl har "seglat iväg i solnedgången" utan att något i grunden blivit annorlunda i de verksamheter som varit engagerade i projektet.

Det är därför mycket angeläget att huvudmännen som varit engagerade i #KlarFramtid redan nu arbetar med frågor om organisering, kompetenser, bemanning, finansiering etc. för att på ett hållbart sätt kunna tillvarata resultaten och fånga upp de bärande delarna – det som uppenbarligen gjort stor skillnad för många ungdomar. Det är vår övertygelse att det går att använda redan befintliga resurser för att på effektiva sätt stödja målgruppen. Externa projektmedel kan inte vara allena saliggörande. #KlarFramtid ger vägledning för hur man kan arbeta, både på en mer pedagogisk, konsultativ nivå och på en mer organisatorisk och strukturell nivå.

Vad är det då som måste finnas – vad är det som ingår i "recepten"? I punterna nedan sammanfattar vi de, som vi bedömer det, viktigaste slutsatserna av utvärderingen av #KlarFramtid, så här långt och på totalen, utan att gå in på varje delprojekt. I dessa punkter finns också i viss utsträckning kunskaper inbakade som vi hämtar från andra, liknande, utvecklingsprojekt för ungdomar. Punkterna ska inte bara förstås som konstateranden om hur det är med #KlarFramtid, utan, som redan antytts, som framgångsfaktorer som vi bedömer äger giltighet mer generellt i satsningar för att stödja den aktuella målgruppen.

Vi menar att #KlarFramtid:

- Ger en tydligare bild av de svårigheter som många ungdomar har och som gör att de inte tar tag i sina studier. Denna klarare bild är nödvändig för att kunna göra relevanta insatser. Det går att förstå problematiken och komma mer på djupet med varje individ – men det kräver tid och engagemang. Finns inte den tiden och det engagemanget kommer heller inte förståelsen att finnas och därmed heller inte skärpan i insatserna.
- Visar på vikten av att bygga allianser och relationer, att skapa tillit och att kommunicera tydligt med ungdomarna. Att bli lyssnad på och bemött med respekt är centralt. Men också att visa respekt, passa tider och göra det som man kommit överens om. Goda rutiner, god struktur, tydlighet i processer, systematik och kontinuitet gör skillnad. I detta ligger även att ställa relevanta krav på individen. Mycket tyder på att meningsfulla heldagar gör stor skillnad jämfört med mer fragmentariska aktiviteter. I mångt och mycket gäller det att bygga upp motivationen hos individen till förändring. Att få känna stolthet över att lyckas uppnå något och få en lust att ta ett steg till.
- Lyfter fram det förhållandet att ett ökande antal ungdomar har diagnos inom NPF. Ofta har dessa ungdomar fått mycket stöd på grundskolan, men när de börjar på gymnasiet blir det en stor omställning och stödet som skulle behövas saknas ofta. Många ungdomar behöver också stöd i själva övergången från grundskolan till gymnasiet. Med ett gott stöd både i övergången till och på gymnasiet finns det möjligheter att s.a.s. minska inflödet till det kommunala aktivitetsansvaret (KAA). #KlarFramtid ger en välbehövlig genomlysning av kommunernas arbete med det KAA och vad som behöver utvecklas både i förhållande till KAA och inom KAA.
- Har medarbetare med hög kompetens och en stark vilja att uppnå goda resultat för ungdomarnas bästa, inklusive att göra skillnad på organisatorisk nivå. Delprojekten präglas av ett agilt arbetssätt med förmåga till anpassning (bl.a., men inte bara, till pandemin) och en lyhördhet för de behov som identifieras. Detta är möjligt när det finns erfarenhet och trygghet i projektledning och projektteam. Pandemin och reformeringen inom Arbetsförmedlingen är två exempel på förändrade omständigheter som delprojekten, och givetvis den regionala projektledaren och projektägaren, varit tvungna att förhålla sig till och navigera genom. Vi menar att #KlarFramtid haft ett lösningsfokuserat arbetssätt, på såväl individ- som organisationsnivå.
- Belyser behovet av samverkan mellan relevanta parter, med samma mål och med ungdomen i fokus. Vi har redan varit inne på att funktionerna och resurserna som behövs för att individen ska komma vidare mot studier och/eller arbete behöver vara samlade runt individen i en operativ samverkan. Gärna också med fysisk samlokalisering. Detta gör skillnad mot om individen s.a.s. slussas mellan olika instanser, där en instans ofta "klipper av" (släpper individen) när nästa instans tar över. För individens bästa krävs hållbara relationer och samverkan över tid. De samverkansgrupper och samverkansmöten som kommit till stånd inom ramen för #KlarFramtid behöver fortsätta. Men risken är stor att organisatoriska och ekonomiska faktorer bryter upp det som skapats, trots att det fungerat väl. Hur långt man kommit med att utveckla och befästa samverkansstrukturen skiljer sig åt mellan de fem delprojekten.

- Är ett intressant exempel som visar vad som går att göra när man arbetar med kvalitet och uthållighet. Vår bedömning är att det stöd som ungdomar i målgruppen kan få av kompletterande aktörer, via Arbetsförmedlingen, inte ligger ens i närheten i termer av kvalitet och uthållighet, och kanske heller inte i termer av kunskapsgrund och metoder. En coach eller liknande inom en kommuns arbetsmarknadsenhet kan sannolikt inte heller arbeta på det sätt som sker inom ramen för #KlarFramtid, för att tiden (och kanske heller inte kompetensen) finns. Det är, som vi ser det, mycket viktigt att tydliggöra sådana skillnader och forma argumenten för varför seriösa insatser som de som sker inom ramen för #KlarFramtid är väl motiverade och ett effektivt sätt att använda resurser. Detta när man "zoomar ut" lite och frigör sig från ett "närsynt budgettänk". Vill man uppnå goda resultat kostar det möjligen mer på kort sikt, men över tid är det en helt fantastiskt investering, både ur ett medmänniskt perspektiv och ett samhällsekonomiskt perspektiv. Vi önskar, som utvärderare, att "recepten" inte går förlorade i verksamheter och miljöer som är under starkt förändringstryck, med omorganiseringar, chefsbyten, besparingar etc. Här måste vi hjälpas åt att forma argumenten och bära fram det bästa av #KlarFramtid.

Vi vill avsluta med ett citat från en av eleverna på en gymnasieskola:

#KlarFramtid borde ha mer uppmärksamhet. Fler behövande ungdomar borde få reda på att det finns. Det är många som sitter hemma. Det är fler som behöver detta.